

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel: 33-46 - Poštni predal (Ca-
sella postale) Videm 186 -
- Poštni čekovni račun (C/c
postale) Videm, št. 24/7418

NAROČNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir -
letna 500 lir - Za inozemstvo:
polletna 600 lir - letna 1000 lir
- Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25.— lir

Leto XIII. - N. 9 (258)

UDINE, 16. MAJ 1962

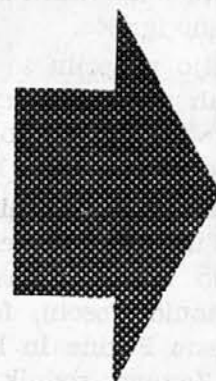
Izhaaja vsakih 15 dni

Stanje, ki bi ga morale kompetentne oblasti izboljšati

UBOŠTVO IN ZAPUŠČENOST V NAŠIH NAJZAPADNEJŠIH VASEH NAD ČENTO

**BREG, FLIPAN, ŠTELA, MALAMAŽERJA IN SMRDEČA SO
NAJBOLJ ZANEMARJENE VASI — ZAVOJ POMANJKANJA
CEST IN PROMETNIH ZVEZ JIH LAHKO SMATRAMO ZA
OD SVETA ODREZANE KRAJE — TRDO ŽIVLJENJE IN
OSAMLJENOST POVZROČILA IZPRAZNITEV SLOVEN-
SKIH ZASELKOV — LJUDJE SO PRIMORANI KLJUB UBO-
ŠTVU PLAČEVATI IZREDNO VISOKE DAJATVE DRŽAVI
IN KOMUNU — OBLASTI SE NE POTRUDIJO, DA BI SE
SITUACIJA IZBOLJŠALA**

Pogled na skupino zapuščenih hiš v va-
si Breg pod Kvarnanom. Ta vas je pred
desetimi leti štela še 120 prebivalcev, da-
nes jih pa nima niti 40 in še ti se pri-
pravljajo, da bodo odšli v inozemstvo k
svojeem, ki so že tam. Neobljudene hiše
se podirajo, travniki in polja neobdelana,
vse daje vtis, da je tu šla pravkar
mimo smrt in pobrala s seboj kar je ži-
vega.

Danes smo se ustavili v najzapadnejšem predelu Furlanske Slovenije, in sicer tam, kjer konča slovanski svet in začenja latinski.

Ker smo običajni na zapadu, bi moralo dati vsakomur misliti, vsaj teorično, da uživajo kraji, o katerih bomo govorili, v primereh z drugimi, neštete ugodnosti, začeni pri cestnih mrežah ali prometnih zvezah, ki so baza vsake civilizirane skupnosti.

Ne, ni tako, in to moramo tem bolj močno poudariti, potem ko smo videli in pisali o drugih predelih Furlanske Slovenije.

Kraji, katerih se bomo dotaknili — in to storimo rade volje, ker smo se do danes tudi mi zanimali za nje — le relativno, kajti upali smo, da

bodo direktno zainteresirani organi, to so kompetentne oblasti, izvršili svojo dolžnost in poskrbeli za njihove potrebe — se nahajajo v skrajno težki, naravnost obupni situaciji. Kdo je odgovoren za to strašno in obžalovanja

vredno stanje? Odgovorni so prav gotovo oni, katere smo pravkar omenili.

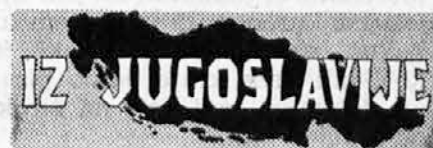
Poglejmo kako se godi ljudem v Filipanu (kamor spadajo tudi zaselki Bratini, Ovsje, Podkras in Potočna) in oni v Bregu, h kateremu spadajo tudi zaselki Mlinarji in Škarbani. Breg s svojimi zaselki je bil priključen pred leti h komuni Brdo v Terski dolini.

Da ne omenjamo občutno velikega demografskega padca, do katerega je prišlo zaradi prisilne emigracije, ki je spraznila vasi (722 prebivalcev leta 1931 in 253 v letu 1962), Filipan in Breg sploh nista povezana s centri, kamor geografsko in ekonomsko gravitirata. Breg je brez vsake ceste; gorska steza, ki vodi v Podbrdo in Tersko dolino, je posebno v zimskem času zelo nevarna in dostikrat neprehodna; samo od tu dalje se morejo ljudje posluževati kolovozne ceste. Ljudje iz Filipana pa, ki bi radi šli v Čento, zračno oddaljena le 4 km, kjer je njihovo tržno izhodišče, morajo napraviti, če se hočejo posluževati kolovozne ceste, nič manj kot 25 km, ker se morajo povzpeti do skoraj 1000 m visoko in se potem spuščiti po strašno strmi cesti preko prelaza v Gorjane, Ratinj, Magnano in Riviera in od tu dalje v Čento. Že več kot 20 let jim obljublja cesto, ki bi direktno vezala Filipan s Čento. Kaj čakajo, da bi začeli z delom, ki je toliko potrebno za ekonomski dvig in življenje samo vseh prebivalcev Filipana?

Pomislimo, da so ljudje teh gorskih krajev primorani nositi svoje pridelke na čentski trg na hrbtu in da bi zadostovalo le 5 do 6 km ceste, da bi

VOJMIK TEDOLDI

(nadaljuje na 3. strani)

NACIONALNE MANJŠINE V MAKEDONIJI imajo danes več kot 300 šol, v katerih se kakih 40.000 šiptarskih in turških otrok uči v svojem materinem jeziku. V Skoplju imajo šiptarji tudi svoje učiteljske, v katerem se pripravljajo okrog 500 bodočih učiteljev.

DIREKTNNA RADIJSKO TELEFONSKA ZVEZA BEOGRAD - NEW YORK je bila vzpostavljena pretekli mesec.

Za 27 milijard raznih motornih vozil bodo letos izdelali v mariborski avtomobilski tovarni. To je 3.500 avtomobilov in nadomestnih delov.

V INDIJI NAMERAVAJO zgraditi tovarno motorjev po licenci koprskeske tovarne «Tomos». Gradili jo bodo s sodelovanjem jugoslovanskih strokovnjakov.

Tovarna «Iskra» v Kranju daje največ industrijskih izdelkov za izvoz. Izvažajo predvsem kinoprojektorje in električne števec.

Na mednarodni razstavi izumov v Bruslju so štirje jugoslovanski razstavljalci dobili za svoje izume zlate medalje. Razstavljalo je 17 držav.

Dvanajst novih tovarn konzervne industrije so zgradili v minulih letih v Makedoniji, razen tega pa še 6 večjih hladilnic s skupno zmogljivostjo 20 tisoč ton.

Tovarna «Litostroj» v Ljubljani je doslej odposlala v razne afriške in azijske države več kot 70 žerjavov za elektrarne. Sedaj bodo izdelali pet turbinskih agregatov za elektrarne v Indiji.

Problem, ki ostaja odprt za naše kraje

LANI ODŠLO NA DELO V INOZEMSTVO ŠESTTISOČ STAGIONALNIH DELAVCEV

Največ jih je v Švicari in Germaniji, za njima prideta

Francija in Belgija - Okoli dve milijardi lir «rimes»

Problem emigracije je pri nas še vedno odprto vprašanje. Življenjske potrebe so vsak dan večje, dela na domačih tleh ali v «patriji» ni nogoče dobiti in zato ne preostaja našim ljudem drugega kot povezati culico in oditi v tujino. Naša delavna sila je po svetu, posebno v Švici in Germaniji, zelo iskana. Nekateri nemški in švicarski delodajalci prihajajo osebno v naše kraje, da poiščejo delavce. Dokumente za odhod v tujino v zadnjih časih zelo hitro pripravijo, če je potrebno izda kvestura «pasaport» istega dne, ko e vložena prošnja. Ni nam znano točno število ljudi, ki je aktualno v inozemstvu, kajti dosti jih gre na delo brez delavske pogolbe in zato niso vpisani v uradih za delo, vemo le približno število.

Lansko leto je odšlo iz vse Furlanije v inozemstvo 30 tisoč delavcev, od teh jih je bilo 6 tisoč iz naših krajev. To število je za nas izredno visoko, če pomislimo, da nas je le 35.000. To so stagionalni delavci, a koliko se jih je za stalno izselilo. Računa se, da je teh zadnjih okoli 10.000.

Stagionalni delavci hodijo naj-

več v Švico in Germanijo, nekaj manj v Francijo in Belgijo. Gradbeni delavci odhajajo meseca marca in aprila, tisti, ki delajo v tovarnah, pa odidejo že preje, januarja ali februarja. Vsi sevrnejo v drugi polovici decembra, o božiču ali novem letu. Permanentni emigranti prihajajo v rodno vas le na počitnice v juliju ali avgustu, in to ne pogostoma, morda vsakih par let, da obišejo starše in sorodnike. Največ permanentnih delavcev je v Franciji in Belgiji in mnogi so postali francoski ali belgijski državljani. V Moselle in v okolici Pas de Calais so naseljene cele olonije naših ljudi.

Najboljše so povsod plačni gradbeni delavci, ker teh v vseh državah primanjkuje. V Franciji in Švici lahko dober zidar zasluži tudi 100-120 tisoč lir na mesec. Kdor lahko miselno ne zapravlja, lahko pošlje svoji družini v eni sezoni tudi pol milijona lir. Ra-

ANTON KOS

(nadaljuje na 3. strani)

BRAVCEM!

Sporočamo, da je s 1. majem t.l. povišala cena našemu listu od 25 na 30 lir. To smo bili primorani storiti zaradi povišanja tiskarskih stroškov, papirja itd. Odslej je naročnina na «MATAJUR» sledeča:

Celoletna 700 Lir
Polletna 400 Lir

Inozemstvo:

Celoletna 1.200 Lir
Polletna 700 Lir

Vsoto nakažite na naš poštini tekoči račun št. 24/7418, Via Vittorio Veneto, 32 - UDINE

NOVICE IZ NADIŠKE DOLINE

ZA TJEDENSKI SENJEN V SV. PETRU SLOVENOV

Ze dougo časa se guari, de bi bluò nujno potrebnò organizirat tjedenski senjen v naši vasi, če jo še takuò lahko imenujemo, zaki zgleđa kot mestece. Kot vjemò je Špeter središče sedmih komunov Nadiškega bazena (Bacino del Natissone), sem gravitira pa tudi Breginjski kot, Kobariško, part Bovškega an Tolminskega. Vsi ti kraji se obračajo samo na čedadski trg (mercato), ki bi se pa prav lahko ustavi v Špetru, če bi imjel tjedenski senjen, kot smo ga imeli v starih časih vse do prihoda Italije. Špeter je bil zatuò nimar zlo važno trgovsko središče an bi se lahko še bolj razvilo, če ga ne bi oviral Cedad, mesto, ki je zaslužilo vse naše doline izključno iz špekulativnih razlogov. Ne bi tjel djelat kampanilizma, a tuò je resnica, zaki vjemò, da so bili nimar čedadski trgovci tisti, ki so bli pruoť vsaki avtonomiji Špetra: politični, administrativni, in tudi trgovski. Čedadski veljaki so tudi krivi, da je bil ukinjjen (soppresso) špeterski «distretto» in da so ves Nadiški bazen priključili administrativno k Cedadu. Nobeden ne ve kaj škoda je utarpu Špeter zavoj tega. Če bi ne ukinjili špeterskega «distretta», bi donàs naša vas štela sigurno več taužentov ljudi in bi se tud industrializirala. Takuò pa nas je nimar manj, naša ekonomija je nimar bolj na tleh.

Zavoj tega je ustanovitev tjedenskega sejma v Špetru življenjskega pomjena. Komun muora napraviti vse potrebnò, de se komercialno oživi naš center, ki ima vse pogoje za to.

Pred ljeti so paršli do tajšne ideje komunski poglavarji v Podbonescu, a svojega progeta njeso mogli uresničiti, zaki jim videmska «Camera di Commercio» ni tjela dát dovoljenja. Zdi se, da so par tjem imjel umjes spet parkle čedadski «butigirji», ki se strašno boe, da bi se naši ljudje spet komercialno organizirali an jim djelali konkurencu. O vsem tem an kakuò so čedadski veljaki izkorisčali naše kraje bomo pisali an dokumentirali bolj na širokò ob drugi priliki.

Prazna licitacija

V preteklosti smo pisali, de bojo v Špetru ob Nadiži zgradil v kratkem novo srednjo šuola (scuola media), a kot kaže z djeli ne bojo še začeli takuò hitro. Glih te dni je bla asta za dat v apàlt gradnjo, a predstavila se ni nobedna impreza, zaki za 45 milijonov lir, ki so na dišpozicion za tisto djelo, ni

Sv. Lenart Slovenov

Na zadnjem komunskem konseju so med drugim sklenil, de bojo pošjal kompetentnim organom prošnjo za udobit «autorizzazione» za gradnjo profesionalne šuole industrialnega tipa, ki jo bojo gor postavili u Sv. Lenartu. Sklenil so tud, de bojo še enkrat napravli «conto preventivo» za ljetošnje ljeto, zaki ga bo korlo kambiàt zavoj njekšnjih prej nepredvidenih izdatkov (spese impreviste). Nazadnje so se še ložli dakordo, de bojo uzal par «Cassa di Risparmio» u Vidmu 4 milijone lir posojila, de bojo plačal nek doug prejšnje administracije an povezal s telefonom Hlasto an Hrubjo. Za tisto zadnje djelo bo ušafu komun 50% statalnega kontributa.

KOLIKO LJUDI ŠTEJE NAŠA FARA. Po zadnjem censimentu, ki so ga napravli 15. oktobra lanskega ljeta so naštel 1.469 rezidentnih ljudi, od katjerih je 397

muoć nardit šuole po pregetu, ki je bil prezentan.

Proget je bil naret še pred več ljeti an od takrat do donàs se je podražu ves gradbeni material (materiale edilizio) an tud djelavci imajo sadà buojšo plačo. Komun bo muoru sadà ali spremenit proget ali pa zaprositi državo za suplementarni kontribut.

Pa še dobrà novica: po interesamentu našega komun a vo videmski «Genio Civile» uredil ves tok Aborne od Mosta do Tarpeča an Sovodenj. Z djeli so že začel par ažlinskem mostu an v kratkem bojo sistemiral Aborno tja do Klinjà. Takuò se ne bo korlo več bati poučdenj, ki nastajajo takuò pogostoma.

GRMEK

Komunski konsěj, ki se je riu niu pretekli tjedan, je sklenu zaprositi ministrstvo za zdravstvo (Ministro della Sanità) za kontribut, s katjerim bojo sistemiral komunski ambulatorij. Ministrstvo za javna dela (Ministro dei Lavori Pubblici) pa bojo prosil, de da kontribut za razsvetljava vaških poti, ki je u njekšnjih krajih slaba al pa je sploh ni.

Gino Kjabaj, star 17 ljet, se je moćno speku z rončejo u parst desne roke, kar je sjuke darvã. Muoru je iti u špitau.

ŠPETER OB NADIŽI. Kristina Makorić se je pretekli tjedan precej hudo ponesrečila pred videmskim štaçionom. Vargu jo je na tla njek automobil, ki je potle uteku.

Iz Terske doline

Avstralija, ki je obetala našim ljudem suho zlato, je neštete zelo razočarala. Tam žive tako slabo, da bi se najraje vrnili domov, a se ne morejo, ker nimajo sredstev za povratek. Dela tudi ne morejo menjati, ker jih veže delavna pogodba in zato so primorani životariti kot vedo in znajo. Prav v teh dneh se je vrnila iz Avstralije nekaj družin iz naše okolice. Sol ze jim stopajo v oči, ko pripovedujejo o skrajno slabih delavnih pogojih in o življenju v barakah. Tisti, ki niso prodali doma pose-

MERSIN. Dne 16. aprila je neznano kam izginu 32 ljetni Jožef Maršeu. Ceglih ga iščejo domačini an karabinerji po cjeli provinci, do donàs še njeso ušafal nobedne sledi za njim. Njegovi domači so u velikih skarbuh, de se mu ni dogodila kajšna nesreča.

MERSIN. Prejšnji tjedan smo pokopal našega vaščana Angela Reggiani, ki je biu dosti ljet mežnar naše cjerkve.

SOVODNJE. Začel so djelat nov komunski sedež. Do sadà je biu komun več ku 20 ljet u prostorih šuole. Proget je naredu ing. Tedesco, djelo bo pa koštalo 12 milijonov lir.

Iz Rezjanske doline

Zadnje čase kažejo v naši dolini stari in mladi veliko zanimanje za nogomet. Škoda pa je ta, da nimajo pravega športnega kampa, kjer bi se lahko vadili in nastopali. Sedaj igrajo v kraju Ravne, ki bi bil kar zadost primeren za športni kampo, če bi ga uredili. Ker je nogomet priljubljen tudi županu in župniku mislimo, da ne bo dolgo, ko bodo imeli tudi v Reziji dobro urejeno igrišče.

Zadnje nedeljo v aprilu se je vršilo v Ravnah nogometno srečanje med «oblastmi» in vojaštvom. Igrali so: župan Enzo Letič, komunski zdravnik Giannino Cinti, poštni uradnik Lionello Raza, marešalo Aldo Colussi, nolegiator Antonio Tosoni, farmacist dr. Giusto Farina in kamjonist Diego Zanago; sodnik je bil ravenski župnik Antonio Pagnutti, «segnalinee» pa hotelir in komunski konsilir Luigi Pagnutti

stva, so še srečni, a ostali, tudi če se vrnejo, ne bodo imeli niti doma več. Sreča se ne nasmiha vsakemu in tudi v Avtraliji se ne ponuja bogastvo in lepo življenje, kot so jim ga obetali. Mislimo, da še drži pregovor: domača gruda — zlata gruda.

U tjelih dneh smo zvjedali, ke no če u kratkem ašfaltati cjesto, ke na peje iz Terã do Muzca. Kar to bo nãreto to djelo, na če beti ašfaltana usã Terska dolina od Čente do Muzca, kjer u zvjera Ter, kar to če sigurno dosti pomagati k rasti turizma. Koventalo bi jo ašfaltati še indavãnt do Bjelega potoka, tje do kunfina.

Provincialna administracion ne sklenila dati ašfaltirati se cjesto, ke na peje iz Sv. Osvalda do Zavrnhã, kjer so znane jame. Tuò to je le začetek djel ke no majò intencion narditi za valorizati zauãrške jame, ke no spadajo med najljuje anu interesantne u Italiji. Pokomodati no če se cjesto, ke na peje od Njem skuozdre Torlan anu Debelež u Viskoršo anu se na Prjesaki odcjepi pruoť Zavrhu. Itako se bo lahnò paršò iz obedvjev krajou do jam po dobri cjesti.

BRDO. Prejšnji tjedan u se je varnu ta kiši iz Avstralije naš paezan Cher Luigi anu njeã fameja. U ta kontinent u se je trašferiu pred 12 ljeti. Čakamo, ke no se uãrnita ta kiši še družji emigranti, ke no djelajo u Avstraliji.

PODBRDO. Te bò konstatano, ke naša vas na mã po svjete več kot pou judi. Od 300 rezidentnih judi, to jih je par kiši kòj 120 anu emigracion se še ne bo ustavila.

ŠKRUTOVO. Ni dougo od tega, de je stopnu u 92. ljeto naš vaščan Bepo Terliker (Flipac). Želimo mu še puno zdravih an veselih ljet.

FOJDA

Dne 13. anu 14. naja smo imjel u naši vasi XV. segro od vina. Naše vino, kot znano, spada med najbuojša vina Furlanije an so konsiderana za specialiteto. Ljetos smo ga pardjelal nekaj manj kot druga ljeta, a po kvaliteti je zlo dobrò. Ob okazioni te espozicioni vin so tud pekli na ognju dobrè jedi, de so se «taji» buj hitro spraznuvali. Poskarbljeno je blo tud za mlade, de so zaplesal ob tuškoñnih melodijah orkestra na posebnem «brejarju». Ljudi je blo zlo dosti iz usjev kraju Furlanije.

Učja

UČJA. Letos je šlo več ljudi kot druga leta stat v druge kraje. Nekatere familije so se izselile v ino- zemstvo, dosti jih je pa šlo tudi v Furlanijo, kjer so kupili ali vzeli na fit hišo in zemljo. Tu pri nas je samo prod inkamen, gozdov tud ni, ker so jih v preteklosti posekali, po Furlaniji se pa ponuja jo dobre prilike, da pride clovek na boljše:

NA KRATKO POVEDANO

SV. LENART. Za naš komun. Srednje, Grmek an Dreko so ustanovil nov «Circolo Didattico» (šolsko ravnateljstvo) an imenovali za direktorja dr. Adolfa Londero iz Čampejã pri Fojdi.

ŠPETER OB NADIŽI. Na naglo e umru naš vaščan 42 ljetni Mihael Podreka, sin butigirja Alojza. Staršem an bratom izrekamo naše globoko sožalje.

TAVORJANA. Pretekli tjedan je prefekt imenoval komisarja za naš komun v osebi dr. Silvio Gayno, funkcionar videmske prefektore. Nove votacioni, pravijo, bojo razpisane mjesca junija.

KRNAHTA. Umãr e u Franciji, kjer e bi dosti ljet na djelu, Uigijo Tomasino — Men po domače. Star e bi 55 ljet. Simpri u Franciji ne umarã še Angelina Tomasino — Kobajesja, ke ne bã tãčje že od ljeta 1930.

DREKA. U naši vasi se je dogodila huda nesreča, ki bi lahko koštala živjenje 9 ljetni čecici Adriani Cicigoj. Med igranjem jo je njen brat ustrjelu s flobertom u desno roko. Odpejal so jo u čedadski špitau an bo ozdravila u 14. dne.

KRAS PRI DREKI. Srčna paraliza je zadela 56 ljetno Marijo Cicigoj poročena Zuodar. Zapusãa u veliki žalosti moža an 9 otrok.

PRAPOTNO. Umrù je Giovanni Rinaldi, oče našega komunskega mjedihã. Vitorio Quercig je muoru iti u špitau, zaki ga je cabnu konj u čampno roko.

NOVAKOVCI. U hljevu agrikoltorja Ivana Bernardisa se je parkazala huda nalezljiva živinska boljezen «carbonchio». Autorità so izdale usè potrebne provedimente, de se boljezen ne bo raznesla.

UTANA. Šuola u naši vasi bò postrojena. Stroški za tisto djelo znašajo 580 taužent lir, ki jih bo krilo skoraj 100% ministrstvo za šolstvo.

OBLICA PRI SREDNJEM

Ni dougo od tega, de so Drejčevi udobil pismo iz Amerike, s katjerim jim je naznanju Čelso svoj prihod pod domačo strjeho. Novica ni razveselila samo njegovega bratra an sestru, ampã usò vas, saj njeso videli vaščana Čelsa cjelih 35 ljet an zatuò so usi težkuò

parčakovali veselega srečanja. Vselje pa se je glih tisti dan, kar bi se muoru Čelso Šaligoj izkra-

ti u Genovi, spremenilo u zlo veliko žalost. Preca, kar je stopu iz parnika na zemjo, mu je paršò slabo an zadjela ga je sarčna paraliza.

Ranki Čelso Šaligoj je šu še ljeta 1927 kot 25 ljetni puob čez Ocean na djelo, zaki ga tud u tistih cajtih ni bluò muoć udobit u naših krajih. U svojem živjenju je dosti djelu posjerode, de bi si kaj ošparu za stara ljeta, nazadnje se je pa izuču za natararja an zvestuò opravju svoj mištir. Ljeta so hitro tekla naprej, a željà, de bi spet vidu svoje drage an domačo vas, ni u njem maj ugãsnila. Zadnje cajte se nje počutu preveć dobrò an zatuò je sklenu, de se po-varne u domači krèj za nimar. Ja, paršu je za nimar! Iz Genove so parpejali truplo rankega Čelsa Drejčevega an ga položil k večnemu počitku na vaškem bitofu. Naj mu bo lahka domača zemja, po katjere je usè živjenje hrepenu!

GLAS EMIGRANTA

MED ITALIJO IN GERMANIJO NOVA POGODBA ZA EMIGRACIJO

V Bonnu so pred nedavnim podpisali novo pogodbo za emigracijo med Italijo in Germanijo. Nova pogodba predvideva vrsto olajšav za tiste delavce, ki se bodo zaposlili v Germaniji in tudi procedura za sprejem na delo bo odslej manj komplicirana.

Nova pogodba predvideva, poleg sprejema v službo potom nemške komisije v Italiji, sledeče olajšave, katere je dobro da poznajo delavci, ki se nameravajo izseliti v Germanijo:

1. Vstopne vize so ukinjene. Delavci, ki se nameravajo zaposliti v Zahodni Nemčiji, gredo lahko tja samo z osebno izkaničo.
2. Procedura za doseg dovoljenja za bivanje v Zahodni Nemčiji (permesso di soggiorno) je odslej hitra in delavna pogodba traja samo eno leto. Po končanem roku delavec lahko obnovi pogodbo z istim delodajalcem ali pa se svobodno zaposli pri drugem podjetju, kot to velja za nemške delavce.

Z novimi predpisi, ki jih bodo morali ratificirati predno stopijo v veljavo še parlamentari obeh držav, namerava Germanija konkurirati z drugimi evropskimi državami, in prav posebno s Svico, da bi pritegnila k sebi čim večje število italijanskih delavcev. Nemška ekonomija bi mogla zaposliti več stotisoč emigrantov, ker ji primanjkuje delavna sila. Stari se upokojujejo, mladih pa, da bi jih nadomestili, ni dovolj, ker prav sedaj prihajajo na vrsto tisti, ki so se rodili med vojno.

UKINJENA OMEJENOST STAROSTI ZA TUJE DELAVCE V FRANCIJO

Do sedaj delavec, ki je šel na delo v Francijo, ni smel biti star več kot 50

let. Po novih predpisih pa, ki določajo svobodno kretanje delavne sile v državah Skupnega Evropskega Tržišča, odpade ta omejenost.

PORAVNAN SPOR Z MINATORJI BELGIJSKIH MINIER KARBONA

Belgijski delavski sindikati in združenja delodajalcev karbonovega sektorja so po dolgih pogajanjih sprejeli zahteve rudarskih delavcev in tako poravnali z njimi spor, ki je trajal že več mesecev. Odslej bodo plačevali, letne premije ki znašajo 3.000 belgijskih frankov (37.000 lir) v dveh obrokih: prvega marca in drugega v avgustu.

Plače bodo povišali za 10 frankov dnevno s prvim februarjem letošnjega leta. Belgijska vlada se je obvezala, da bo pomagala s posojili delodajalcem, če se nahajajo v finančnih težkočah in da bo ustanovila posebno komisijo, ki bo imela nalogo, da bo skupno s sindikalnimi organizacijami rudarskih delavcev, izdelala poseben statut za minatorja.

V SAAR PRIHAJAJO DELAVCI BREZ DOKUMENTOV

Italijanski konzulat v Saarbrueckenu je sporočil, da prihajajo v Saar številni gradbeni delavci brez delavne pogodbe v času, ko so dela v zastoju. S tem z zvezi opozarja italijanski konzulat, da morajo delavci imeti delavno pogodbo, da se izognejo zakonskim prekrškom tiste države.

65 MINATORJEV UMRLO NA DELU LANSKO LETO V BELGIJI

Statistika je pokazala, da je lansko leto izgubilo življenje v belgijskih minierah 65 minatorjev: 61 na dnu miniere in 4 izven nje.

Med žrtvami je 24 italijanskih državljani, 24 belgijskih, 3 španski, 3 poljski, 3 grški državljani in 8 iz raznih drugih držav.

V letu 1960 je bilo 72 mrtvih. Zaprtje dostih minier je gotovo pripomoglo, da se je število smrtnih nesreč zmanjšalo. V belgijskih minierah umrjeta povprečno na mesec 2 italijanska državljana in 2 belgijska.

Od leta 1945 do danes je ubilo na delu v Belgiji 2.300 minatorjev. Od leta 1946 do 1949 pa je zasulo 750 minatorjev.

EMIGRACIJA V LUKSEMBURG

Luksemburg ima izredno dosti furlanskih emigrantov, čeglih je tako mala država. Dognano je bilo, da je tam okupanih okoli 3.000 delavcev iz Furlanije, ki so po večini zidarji in gradbeniki. Tja je šlo dosti naših ljudi, ker so jih poklicala gradbena podjetja, katerih lastniki so doma iz naše pokrajine. Lastniki nekaterih podjetij so tudi Rezjani, ki so se tja preselili še pred vojno.

KRANJSKA GORA Hotel ERIKA

A 900 mt. dal mare, cucina Italiana. Pensioni da L. 1000 a 1500.

TARVISIO

Val Canale - mt. 750 s/m Incantevole centro di villeggiatura. Informazioni: Azienda Autonoma Soggiorno - Tarvisio - tel. 61135.

Pravkar so izdali v Ljubljani v zbirki **KONDOR** tretji ponatis nam priljubljene romana

FRANCETA BEVKA:

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Naročite ga lahko pri naši redakciji.

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

MAKSIM GASPARI: Pomlad na Dolenjskem

Po vaseh Italijanske Slavije

jo vpraša: «Kam greš?»
Duša: «Grem svetega raja [gledat!]

Duša se je prestrašila,
je šla skuoz sipu prod,
skuoz morno vodo,
skuoz iglena uha,
se je rešila...

Tam gori na Ravni

Srebrna Nadiža žubori v zaljubljenost
noč. Zakasneli vasovalci
se oglašajo z ronca:

«Tam gor na Rauni
na levo roko
petelinci mi pravijo,
kje jubce spijo.
Tam gor na Rauni,
kjer uoda teče,
kjer je vince an žgace,
so ljepe čede...
Oh, mati, vi mate ljepe reči,
mate no jubco mlado,
o, le dajte mi jo!
Če je nečjete dat,
o, le mejte jo, mat,
gor na pečjo jo ložite,
gor naj se pečče...»

MOTIV IZ FURLANSKE SLOVENIJE

Povečerjamo «toč furbo» s polento. Podkurili smo ogenj in razvzlane jezike, pa so nam Trinkove niče in ničaki pravili zgodbe in pravljice o štrijah (čarovnicah) in krivopetah. Najstarejša je hotela začeti «rožar», pa smo na široko zazdehali. No, zadovoljila se je, da nam je zmolila in zapela «tazlat očenaš»:

Bom molila ta zlat očenaš,
bom prosila muojga Jezusa,
da mi dà tri angelce:
adan me bo špižu,
drug me bo vižu,
treč me prpeje pred svet paradiž.

Tje po ozki pot gre boga duša.
Tam jo sreča an kriv angel,

Anton Kos

iz prve strani

BREG FLIPAN STELA ...

se odpravile te težave!

Stela, Smrdeča in Malamažerja spadajo pod komun Centa. Te so skupno s Sediglami, Bufonsom, Uzjuntom, Zumajani, Lukini in Hojo nekdanje tvorile samostojen komun Cizerje, kjer so bili prebivalci slovenskega jezika v večini, a so ga iz raznarodovalnih razlogov ukinili in vse vasi priključili k mestnemu komunu Centa (na to vprašanje se bomo povrnili drugič). Skeraj neverjetno, tudi te, čeravno spadajo pod okrilje «Perla del Friuli» (Biser Furlanije), kjer je turizem dobro razvit in imajo vse udobnosti, da gostijo in zabavajo posvetnjake (govori se celo o neki tajni kazini in «roza» baletih), so skrajno zanemarjene in nič manj pozabjene kot ostale vasi, ki smo jih prej omenili. V Stelo lahko pridemo le peš po težko prehodni poti. Teško dostopna je tudi Malamažerja, ker je edina cesta, ki vodi v to vas, skrajno tvegana in nevarna. Ta cesta ni samo ozka in mučna, ampak presega v nekaterih krajih tudi 40% strmine.

Nekateri zaselki Smrdeče so sploh brez vsake kolovozne poti in to primorja ljudi, ki imajo potrebo priti do Smrdeče, da nosijo vse kar prodajo ali kupijo ali pridelajo na hrbtu kot tovarna živina.

Ponavljamo in poudarjamo: dejstvo preseneča in naravnost čudi vso javnost, da se za umirajoče slovenske vasice nad Cento, od koder plava krasen pogled po furlanski ravnini tja do Vidma in še dlje do morja, nihče ne zanima in ne poskrbi za potrebe, želje in pravice tega bednega prebivalstva, ki plačuje kljub skrajni revščini davke, in še kakšne davke, mestu Centi, mestecu, kjer imajo svoje vile in gradiče za nedeljsko bivanje videmski, goriški in tržaški bogataši.

Vojmir Tedoldi

EMIGRACIJA ...

čuna se, da so naši emigranti poslali lansko leto domov okoli dveh milijard lir. Če ne bi bilo teh «rimes» bi ne imele matere kaj rezat za preživljati svoje otroke in tudi bančni zavodi v večjih furlanskih vaseh «Pedemontane» ne bi imeli kaj knjižiti, ker domača ekonomija je tako revna, da ne ostane nikomur niti centezima, da bi ga vložil. Letos so se stari emigrantom priključili še novi in drugo leto zopet novi, vleklo se bo naprej kot veriga, a do kdaj?

Anton Kos

KONTINGENTI ZA SEJEM ALPE - ADRIA

Dne 11. maja so otvorili na Gaspodarskem razstavišču v Ljubljani sejem Alpe-Adria pri katerem sodelujejo poleg Slovenije tudi Furlanija, Goriška, Tržaška, Koroška in Graz v Avstriji.

Kontingentna lista «A» blaga za uvoz v Italijo je naslednja: jagode, višnje in ostalo sveže sadje 10 milijonov lir, mesne konzerve 150, ribje konzerve 100, krompirni škrob 40, koruzni škrob 60, marmor v blokih 40, parketi 20, konoplja 55, mleko in mlečni izdelki 70, konji za delo in za zakol 70, osoljeno in prekajeno meso 50, svinjsko meso 150, goveja živina za zakol 400, goveje meso 60, blago dovoljeno za uvoz z vizumom IGE 200, les 180, mesni izdelki 25, kristal in izdelki steklarske industrije 30, jajca 50, sveže gobe 5, slivovka 10, suhe slive 20, hmelj 60, zdravilna zelišča 10, premog 40, pletarski izdelki 15, hrastove cepanice 10, vezane plošče 10, hrastovi sodi 5, gospodinjske potrebščine 10, usnjeni izdelki 5, izdelki elektrotehnične industrije 15, keramični izdelki 20, makovo seme 5. Skupaj 2000 milijonov.

Lista «B», blago določeno za uvoz v Jugoslavijo: južno sadje

50, farmacevtski proizvodi 50, barve in laki 50, drugi kemični proizvodi 40, papirni izdelki 50, tekstil, predivo in konfekcija 250, športni artikli 100, valjani izdelki 120, fina mehanika 50, plastika 60, razni električni material 200, gume za avtomobile, motorje in kolesa 150, gumirana platna 20, galanterija 200, električni aparati 200, potrebščine za urade 10, pivo 60, razna orodja 150, razno blago 280. Skupaj 2000 milijonov.

JUGOSLOVANSKA IN DUSTRIJA NAFTE

Letos prodala v inozemstvo 160.000 ton raznih naftnih derivatov. Jugoslovanska proizvodnja surove nafte se je v primerjavi z lanskim letom povečala za 20 procentov.

AFRIŠKI študentje iz Kenije, Severne Rhodezije in Ruande-Urundija so te dni zaključili tri mesečni tečaj slovensčine v Elektrogospodarskem šolskem centru v Mariboru. Sedaj bodo nadaljevali šolanje na drugih šolah v Sloveniji.

PROVVEDERE IN TEMPO E CON MEZZI ADEGUATI!

LE CONVALLI DEL NATISONE

L'agricoltura in netto regresso: urge ricreare il patrimonio zootecnico e dar vita alle "stalle sociali", - Mancano le vie di comunicazione tra le Convalli - Difendere la produzione frutticola istituendo un centro di raccolta e di conservazione - Costruire uno stabilimento per la trasformazione della frutta in marmellata e succhi

In considerazione del notevole interesse che per le nostre popolazioni riveste il problema dell'agricoltura, ed in particolare i settori della zootecnia e della frutticoltura, riproduciamo nel testo italiano il presente articolo; e lo facciamo anche e soprattutto perchè ne prendano visione e buona nota autorità ed enti cui spetta vigilare e provvedere. Non è una novità — e lo rileviamo con una punta di amarezza — se diciamo che fino ad ora purtroppo è venuto a mancare l'interessamento da parte di coloro che sono preposti al miglioramento ed allo sviluppo agricolo delle nostre zone.

La depressa economia delle Convalli del Natisone — private, come si sa, dell'apporto della fabbrica di cemento, con relativa annessa cava, di San Leonardo, su cui parte delle Convalli gravitavano, e della fabbrica della S.E. T.S.A. (estratti tannici) nello stesso capoluogo anche a seguito della malattia che ha ridotto pressochè a niente l'industria del castagno: la prima smantellata completamente e l'altra chiusa — ci induce a ricercare, appunto, i lati negativi, che, secondo noi determinano tale depressione; e nel contempo a suggerire, secondo il nostro modo di vedere, e crediamo di essere nel giusto, i rimedi che si rendono necessari, e soprattutto urgenti, per offrire alle Convalli stesse la possibilità di una soddisfacente ripresa economica che tranquillizzi le popolazioni del luogo.

Riguardiamo per primo il settore agricolo: è quello che presenta le maggiori preoccupazioni.

Si tenga presente che anteguerra il patrimonio zootecnico dei sette Comuni del Bacino del Natisone ammontava a oltre 14 mila capi bovini, mentre ora tale cifra risulta ridotta di quasi due terzi; e bastano tali cifre, riteniamo,

da costituire per l'allevatore non degli scompensi ma dei veri e propri vantaggi che vanno anche a beneficio dell'intera economia delle Convalli.

Riteniamo che uno dei mezzi più idonei di intervento, da parte degli Enti preposti alla salvaguardia e all'incremento dell'agricoltura, oltre a quello tecnico e finanziario, sia costituito dalla creazione in zona di «stalle sociali» in ogni borgata sul tipo di quelle già esistenti in altre zone montane e nella stessa Carnia.

Inoltre vi è anche la risorsa del «Piano Verde» che non bisogna affatto trascurare: ma qui sono gli stessi allevatori — e noi li avvertiamo — che devono muoversi per ottenere i necessari aiuti finanziari che vengono concessi a condizioni abbastanza favorevoli.

Trascuriamo, per questa volta, le conseguenze che nelle Convalli arreca la burocrazia — e nessuna meraviglia se da ogni parte si reclama una sburocratizzazione completa — e così anche quelle derivate dal settore «elettricità». Le società elettriche, infatti, sfruttano le acque senza preoccuparsi affatto della «contropartita», del resto sancita dalle leggi, ma evitano, come hanno sempre evitato, di tener conto del lavoro, del

retta, incoraggiata e soprattutto aiutata nonchè difesa dagli attacchi dei parassiti di vario genere che di preferenza assaltano ciliegi e castagni, in effetti già semidistrutti.

A titolo di curiosità riferiamo che nelle Convalli del Natisone la produzione annuale di un tempo oscillava: per le ciliegie tra i 1500 e i 2000 quintali; per le pere tra i 3000 e i 4500 quintali; per le susine tra i 5 e i 6 mila quintali; per le mele tra i 25 e i 30 mila quintali e per le pesche tra i 4 e i 5 mila quintali.

Presentemente la produzione della frutta risulta assai ridotta e dà utilità quasi insignificanti, tali cioè da neanche invogliare gli interessati a curare i frutteti.

Bisogna dunque contribuire a migliorarla, a riportarla a quella di un tempo e, ancor meglio, a superarla; e le vie per farlo, oltre all'incoraggiamento, sono molte.

La discesa della produzione naturalmente ha portato di volta in volta anche alla perdita dei mercati di sbocco che in mancanza di merce si sono rivolti altrove; ed è appunto per questo che, in pre-

visione di una sensibile ripresa produttiva, tornerebbe di grande vantaggio la creazione in zona, con ordinamento cooperativo, di un «Centro di raccolta e di conservazione della frutta» nonchè la costruzione di uno stabilimento atto a trasformare la frutta in marmellate e succhi; e ciò non solo costituirebbe un'assoluta e piacevole novità e nel contempo un grande passo avanti per l'intera regione ma anche una sicura fonte di guadagno per tutti i convallisti. In più i due organismi potrebbero occupare, dando loro possibilità di vita in loco, parecchi lavoratori della zona di ambo i sessi.

Concludiamo col sottolineare la necessità di migliorare la rete stradale onde facilitare le comunicazioni e lo sviluppo commerciale nelle Convalli, e in primo luogo progettando e dando immediato corso alla costruzione di una strada che allacci finalmente la Valle del Cosizza con quella di Savogna e la Valle del Judrio con quella di San Leonardo. Ma pure di questo tema, di evidente importanza, avremo modo di riparlare.

ZANIMIVO ZA FURLANSKO LESNO INDUSTRIJO

MEDNARODNI LESNI SEJEM V LJUBLJANI

Ekspozicija modernih strojev za obdelavo lesa in sodobne opreme - Na sejmu zastopana tudi Italija s svojim proizvodi

V prostorih Gospodarskega razstavišča v Ljubljani bo letos od 2. do 10. junija IV. Mednarodni lesni sejem, ki se vrši vsako drugo leto. Predvideva se, da bo letošnji lesni sejem močno prekosil vse dosedanje tovrstne prireditve. Zanimanje je izredno veliko in skoraj že ves razstavniki protor je razprodan, čeravno je velik, saj meri 25.000 kvadratnih metrov.

Posebna zanimivost letošnjega sejma bodo vsekakor najmodernejši stroji, orodje in naprave za obdelavo lesa, ki jih bodo razstavljala tako jugoslovanska kot inozemska podjetja. Udeležba inozemskih podjetij, ki bodo razstavljala sodobne lesnopredelovalne stroje zadnjega tipa, bo zelo močna. Doslej so se prijavila podjetja iz Italije, Avstrije, Poljske, Zvezne republike Nemčije, Švedske, Nemške demokratične Republike, Francije in Danske, pričakujejo pa še prijave nekaterih držav.

Razen strojnih naprav za obdelavo lesa bodo na sejmu razstavljani še številni drugi izdelki in materiali, predvsem razne vrste lesa, reprodukcijski material, lesna galanterija, tipizirani lesni izdelki za gradbeništvo in seveda tudi moderno pohištvo za opremo stanovanj, hotelov, ladij, šol, pisarn itd.

Širok krog obiskovalcev pa bodo seveda na tem sejmu najbolj pritegnili najrazličnejši izdelki pohištvene industrije, saj bo tu

res kaj videti. Na sejmu bo sodelovala z mnogimi renomiranimi podjetji jugoslovanska pohištvena industrija, ki bo predstavila svoje dobre in sodobne izdelke. Kot posebno zanimivost in privlačnost za potrošnike pa je tre-

ba omeniti novost, da bodo obiskovalci sejma imeli možnost naročiti izdelke.

Letošnji sejem bo zlasti pomemben zaradi velikega števila inozemskih razstavljalcev, ki bodo na tej prireditvi prikazali najraznovrstnejše moderne stroje, orodje in naprave za obdelavo lesa.

CON PIENO SUCCESSO

L'ALPE ADRIA

Inaugurata a Lubiana

A Lubiana, nella mattinata di venerdì 11 corrente, come annunciato, è stata inaugurata, con una cerimonia intonata alla sua importanza, nel Palazzo delle Esposizioni (Gospodarko Razstavišče), la Prima Grande Fiera Campionaria della Slovenia, del Friuli e della Carinzia; e ciò a cura delle rispettive Camere di Commercio largamente rappresentate.

Alla cerimonia inaugurale è seguita la visita ai numerosi padiglioni interni e dai reparti esterni, questi e quelli sistemati con grazia e molto buon gusto si da appagare appieno l'occhio dei visitatori anche dal lato estetico e artistico. Hanno fatto gli onori di casa gli organizzatori ai quali sono state rivolte le più vive felicitazioni per l'accurata e ottima preparazione.

I battenti della Fiera sono stati poi aperti al pubblico, e fin dalla prima giornata l'afflusso dei visitatori è stato imponente per non dire eccezionale. Soddisfacenti le contrattazioni e numerosi gli affari combinati.

I rappresentanti udinesi, goriziani e triestini, che sono stati fatti segno a cordiali accoglienze, prima di lasciare Lubiana si sono incontrati con quelli sloveni per uno scambio di idee e per gettare le basi di un programma di scambi commerciali il più largo possibile.

La Fiera rimarrà aperta fino al 20 corrente.

Odgovorni urednik: VOJMIR TEDOLDI
Dovoljenje videmskega Tribunalja n. 47
Tipografia G. Missio - Udine

Cividale contempla con occhio malinconico le Convalli del Natisone impegnate in una dura lotta per l'esistenza

per rendere con eloquenza la situazione di disagio economico che si è venuta a creare nella massa degli allevatori.

Tale situazione è la conseguenza, innanzitutto, dell'eccessivo lavoro che richiede l'allevamento del bestiame, nonchè il costo, si può dire proibitivo, degli alimenti ad esso necessari: foraggi, mangimi, ecc. cui fa riscontro il basso prezzo offerto dal mercato, cioè dal compratore, per il bestiame stesso, che è ben lontano dal raggiungere il solo costo netto di produzione.

Questo stato di fatto induce senz'altro a ricorrere a mezzi di difesa, sia per ricostruire, almeno in parte, il patrimonio zootecnico, sia per ottenere dei risultati tali

materiale, e degli stessi terreni di passaggio forniti, con la promessa di avere la luce a basso prezzo, dagli abitanti per la messa in opera delle linee. Le società, anzi, hanno fatto e fanno pagar loro... a titolo di riconoscenza, più caramente il consumo dell'energia! Ma su entrambi questi argomenti ci ritorneremo.

Ora è il caso di intrattenersi su un altro settore-base: quello frutticolo che dopo quello zootecnico, un tempo costituiva, per quasi tutti i nuclei familiari delle Convalli, un cespite sicuro, tranquillante, tale cioè da permettere di arrotondare in buona misura il reddito generale.

Ebbene nelle Convalli del Natisone la frutticoltura va perciò sor-

Casette prefabbricate d'importazione dalla Jugoslavia

DITTA PIERO CIMENTI

Via Venzone, 29 - UDINE - Telefono 5.38.38

A richiesta si inviano depliant

